

PROF. DR. ŞÜKRÜ ELÇİN'DEN DERS ARASI NOTLARI

Prof. Dr. Şükrü Elçin's Coursenotes Given During The Breaks
Quelques notes pendant les cours de Prof. Dr. Şükrü Elçin

Dr. Hasan Avni YÜKSEL*

Anadolu'da uzun yıllar lise ve sanat okullarında edebiyat öğretmeni olarak çalıştım. Öğretmenlerimizin çoğunda hastalık haline gelen kahve ve oyun merakım yoktu. Bu yıllarda, kitaplar ve dergiler benim can yoldaşım, dert ortağım oldular. Onlar sayesinde dünyayı tanımaya çalıştım, günceli izleme imkânı buldum.

Oldukça beni yönlendiren, fikirlerini benimsediğim, zevklerini paylaştığım bazı isimlerle, çoğu üniversitelerde hoca olan yazarlarla gönülden bir dostluk bağı kurdum. Bazılarına mektup yazdım, üşenmediler bana cevap verdiler. Büyüklemediler, bazı konuları benimle tartıştılar ve yöresel bilgi talebinde bulundular.

Âlimle sohbetin hoşluğuna ve bunun ibadet derecesindeki değerine inanan bir kişi olarak yazıları ve faaliyetlerinden dolayı kendim için ideal tip seçtiğim kişilerin başında **Prof. Dr. Şükrü ELÇİN** geliyordu.

Kendisiyle bazen aynı derginin sayfalarında beraber oluyordum; ama onunla daha önceden hiç temasım olmamıştı. İlk temasım "aşık oyunu" ile ilgili bir anket formu vasıtasıyla oldu. Yıl 1982, o zamanlar Akdağmadeni Lisesinde edebiyat öğretmeniydim.

Böyle tanınmış birinin Anadolu'nun ufak bir ilçesindeki meraklı bir edebiyat öğretmenini tespit edip onunla temas kurması sıradan bir durum değildi. Bu benim açımdan oldukça önemli bir şeydi. Gönülden bağ kurduğunuz biriyle haberleşmek, ya da başkaları tarafından fark edilmek...

İsteğini zevkle, şevkle yerine getirdim. Zaten "aşık oyunları" konusunda daha önceden hazırlığım çalışmalarım vardı. Hemen anket sorularını cevaplandırarak kendisine yolladım. Hocamın daha sonra yayımladığı bir yazısında ismimi de zikretmesi beni ziyadesiyle sevindirdi.

Kısmetmiş; bir yıl sonra hem kendisinin yüksek lisans öğrencisi hem de başkanı olduğu kurumda, himayesinde çalışan bir elemanı oldum.

Gerek yüksek lisans döneminde gerekse doktora hiçbir zaman teşvik ve yardımını esirgemedi. İdareci olarak bizlere güvendi ve çalışıp yükselmemiz doğrultusunda her türlü kolaylığı gösterdi. Onun yardımları ve hoşgörüsü sayesinde ki, arkadaşlarımızın hemen hepsi doktorlarını tamamlayarak ülkemizin değişik üniversitelerinde söz sahibi oldular.

Devamlı olarak bir şeylerle uğra-

* H.Ü. Türk Dili Okutmanı

mamızı, yeni şeyler üretmemizi istedi. Hocası Fuat Köprülü'den nakille sık sık tekrarladığı gibi sözü hatırlatarak getirdiğimiz bir çakıl taşı için bile sevindi.

Hayalimdeki o ideal insan gerçekten düşündüğüm gibiydi. Âlimdi ama ilmiyle gururlanmıyordu; yaşlıydı fakat etrafındaki gençlerle bir olabiliyordu. Güveniyor ama etrafındakilere güven veriyordu. Onunla çalışanlar, mevcutla yetinmeyip daha ileri mevkilere yükselmiş, sahalarında uzmanlaşmışlarsa bunda hocamızın mutlaka payı vardır.

H.Ü. Türkçe Derslerini Düzenleme Başkanlığı'nda hocamla uzun bir süre beraber çalıştım, bir ara da onun başkan yardımcılığında bulundum. Gerek bu dönemde gerekse doktora derslerinde kendisinden ziyadesiyle faydalandım.

Onunla olan ders dışı beraberliklerimiz de bizler için ayrı bir ders niteliğindeydi. Ders aralarında anlattıkları, yemek sırasında ve yemeğe gidiş-gelişlerdeki konuştukları bizler için yeni ve önemli şeylerdi. Daha sonraları fırsat buldukça bunların bazılarını not ettim.

Hocamızdan ders arası dinlediklerimizden büyük bir kısmını bir yere kaydetmediğim için burada onlara temas etmeyeceğim. Aktaracaklarım not defterimde olanlardan bazıları. Hocanın eserlerini okuyanlar ve onunla çalışmış bulunanlar elbette anlatacaklarının çoğuna aşinadırlar. Maksadım bunları başkalarıyla da paylaşmak. Gönlüm, bu notların not defterimle birlikte kaybolup gitmesine razı olmadı. Bunu aynı zamanda kendisine olan minnet duygularımın bir ifadesi olarak görüyorum.

Yıl 1988, doktora derslerine devam

ediyoruz. Hocamız, bazı derslerini Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nde yapıyor. Derslere zaman zaman doktora öğrencilerinin dışında bazı hocalar da geliyor. Hocamızın dersleri oldukça zevkli. Sohbetler, hatıralar dersleri daha cazip hale getiriyor. Kendi aramızda ya da hoca ile sohbet ediyoruz, tartışıyoruz.

Daha sonraları Dr. M. Tatçı ile beraber hocanın ders dışı anlattığı bazı şeyleri de not almaya başladık. Bazı arkadaşlar bize takılıyorlar ve "Allah aşkına, siz ne yazıyorsunuz?" diye de sormadan edemiyorlardı.

6 Aralık 1988. Ders bitti, işi olanlar izin isteyip ayrıldılar. İçerde Prof. Dr. U. Günay ve başka misafirler var. Hocaya sorular yöneltiyoruz. Hocamın konuyu açıklarken aralara sıkıştırdığı şu cümleleri defterime kaydetmişim:

"İlimde kat'iyet yoktur. Hepsinde bir izafilik vardır. Meselâ evvelden atomu "parçalanamayan cüz'i parça" diye tarif ederlerdi. Halbuki şimdi atom parçalanıyor. O halde bugün doğru olan, yarın yeni bilgiler sayesinde yanlış olarak ortaya çıkabilir. Bu sosyal bilimler alanında daha belirlidir ve bu alanda kesinlik yoktur. Bu bakımdan tarifleri dondurmak yerine daha yumuşak bakışlar gerekir, çünkü zamanla ortaya çıkan yeni şeyler tarifleri değiştirebilir.

"Halk Edebiyatı" tarifi son yüzyılda ortaya çıkmıştır. Önce halk tabiri üzerinde durulmalıdır. Tariflerde model yabancıardan alınmamalıdır. Çünkü başkalarının tarifleri kendilerine göredir.

Halk, vatan içinde yaşayan insanların bütünüdür. Millet, bir şuur işidir. Biz bu şuurunu Orhun Anıtlarında görebiliriz.

Millet tarifini de yabancılardan almak gerekir.

Halkın edebiyatı daha geniş bir zümreye aittir. Divan edebiyatı daha entelektüeldir ve daha dar bir zümreyi içine alır. Şinasi (D.E. Osmaniye'de), Z. Paşa, N. Kemâl halk edebiyatı kavramını ilk ele alanlardır. Tabirler gelişi güzel ele alındı. F.Köprülü bazen halk edebiyatı eserlerini "âşık edebiyatı", "saz şiiri" gibi ele aldı...

Ferdî olsun, anonim olsun büyük kitleye hitap eden ürünler (mani, türkü, masal) halk edebiyatına dahildir. Buna tarikat edebiyatı da girer. Anonim, tekke, âşık edebiyatı hep aynı topluluğa hitap eder.

Umay Günay- İngilizce "folk" kelimesinde millilik vardır. İlim dalı yeni geliştigi için tarifler yeni yeni oturuyor.

Ş. Elçin- Halk edebiyatında geniş kitle meselesi önemlidir.

U. Günay- Halk edebiyatında süreklilik vardır. Türk'ün tarih sahnesine çıkışından günümüze kadar gelmektedir. Bu gelenek içinde coğrafyayı da zikretmek gerekir. Tariflerde tek faktörden yola çikarsak tarifimiz tek yönlü olur...

Bir ara söz konserden, konservatüvardan açılır. Hoca bir hatırasını nakledder:

Prof. Dr. Z. Korkmaz'm eşi konservatüvarda müdür yardımcısı iken İsmet Paşa operaya gelmek ister. Hocayı bir telâş alır. Solunu nasıl dolduracak. Aksi halde boş salonu görürse İsmet Paşa ne düşünür. Çaresiz, oradan gelip geçen köylüleri çevirir ve eşeklerini ağaçlara bağlatarak hepsini salona doldurur. Bir ara İnönü'ye yaklaşıp yüksek sesle

"Bakin Paşam, köylümüz de artık operaya geliyor." diyerek İnönü'ye şirin görünmek ister.

Sohbette daldan dala geçilir ve günümüz halk şairlerinin üzerinde konuşulur. Bu konuda Hoca ile Umay Hanım arasında görüş farklılıkları vardır.

Ş. Elçin- Günümüzde halk şairleri yaşama tarzlarını değiştirdiler. Şiirlerini başlık koyuyorlar...

U. Günay- Onlar geleneği devam ettirmelidirler. Halk şairine benzemeyenleri halk şairi saymamak gerekir. Çünkü halk şiirinin bir modeli var, sürekli olarak o model içindedirler, ne olursa olsun onlar halkın içinden çıkan kişilerdir.

Hoca 1986 yılında Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu adına Çin'e davet edilmişti. Kültür Bakanlığından H. İvgin ve K. Toygar ile gidip geldiler. Karşılaştığı olayları, gördüğü farklı şeyleri yeri geldikçe bize anlatır, biz de ısrarla bunları kaleme almasını söyleriz (Daha sonra bunları yazdı ve yayımladı.) Bir öğle yemeğinde söz yine Çin gezisinden açılır:

Bir Uygur şairi bana Nazım Hikmet'i sordu. Ben de ona şöyle dedim: "Nazım Hikmet Türkçeyi iyi kullanan şairlerden biri. Ancak sanatını ideolojiye, gelip geçici fikirlere alet etti deyince manalı bir şekilde gülümsediler. Çünkü o zamana kadar eski ideolojiye hizmet etmeyen hiçbir yazar ve şairi tanıma fırsatı verilmemişti kendilerine. Başka dünyaları yeni yeni tanıyorlardı. Önemli olan kalıcı temaları işlemektir. Sizde bile 1978'den önceki fikirler, edebî eserler bugün eski değerini korumamaktadır.

Yine bir ders arası kendisine yöneltilen soruya Hocanın verdiği karşılığı defterime şu şekilde kaydetmiştim:

Soru- Hocam Köprülü 15. yüzyılda terkedilen "Ozan" kelimesi üzerinde durarak onun gelişimini anlatır. O, halk şairleri kitlesine saz şairi veya âşık denmesi görüşünde. P. N. Boratav da "âşık" kelimesini tercih ediyor. Hikmet Dizdaroğlu, "saz şairi ve âşık kalıplaşmıştır, bunlara dokunulmamalıdır" görüşündedir. Bazı hocalarımız ise "âşık tarzı" "âşık edebiyatı" denilmesi görüşündedir. "Halk şairi" "kalem şairi" gibi ifadelerin de farklılıkları belirtmek için faydalı olacağını söyleyenler var. Siz neden şair kelimesini tercih ediyorsunuz?

Ş. Elçin- *Âşık, aşk kelimesinden gelir. Temeli tasavvuftur. 15. asırdan sonra bu tasavvuf terimi (âşık) son zamanlarda tasavvufla âlakası olmayan bir nevi ozanın yerine geçmiştir. Mutasavvif şairlere sonradan âşık denmemiştir. Bunlar saz çalan, kısmen geçimini bundan sağlayan, gezen, anasının dilini kullanan adamdır. Daha sonra bâde içmeyi de ilâve ediyor ve bâde oyununu, rüyasında gördüğü şeyle şiir söyleme gücünü böyle bir sihire bağlıyor. Bu kabiliyetli kişilere âşık denmiştir. Bunu okumuşlar mı demiş, kendileri mi demiş, tespit etmek mümkün değil. Bu anane 19. asra kadar geldi. Aşiret, köy, kasaba ve kısmen de İstanbul, Selânik gibi yerler de ananeyi devam ettirmişler. Bunlar arasında saz çalmayanlar da var. Bunlara da "kalem şuarası" denmiş. Bunlardan bir kısmı bilgide üstünlük yaratmıştır. Bunlara farklı isimler verenler olmuştur. Saz çalan ve çalmayan bu iki grup, zamanımıza kadar geldi. Meslekten olma-*

yan, başka adamlar, başka isimler de ortaya çıktı... Ben ananenin getirdiği fikirlerden uzakta değilim. Zamanla bu ananenin kaybolacağı görüşündeyim. Öyle bir gün gelecek ki... Son zamanlarda parlayan şairlerin çoğunun tahsili var. Bunlar eski anane içinde kalır mı, kalmaz mı bilmem. Çünkü âşıkları anane tutuyordu. Anane olmazsa özellik değişir. O zaman buna başka bir şey demek lâzım.

Soru- Terim karmaşasının 20. yüzyılın getirdiği bir problem (1940'lardan sonra) olduğu ve geleneğin 16. yıldan 20. yıla kadar kendi içinde bir süreklilik taşıdığını belirtiyor. Terim muhteva ile ilgili değil midir? Yani muhteva değişikçe terimlerde de değişikliğin olması normal değil mi? Ozan-bakşı geleneğinin İslâmiyetten gelen birikimle âşık tarzını doğurduğunu biliyoruz. Tekke edebiyatı İslâmiyetin kabulünden hemen sonra başlamıştır. Bundan edebiyatın hayata ne derece bağlantılı olduğunu görüyoruz. Buna bir benzetmeyle, âşığın bir ayağı yerde bir gönlü ilerde diyemez miyiz?

Sizin buyurduğunuz gibi, Batı medeniyetine geçişle artık farklı bir hayat yaşıyoruz. Bu farklılığa cevap veren sanat eserleri meydana geliyor. Batıdaki Turbadorlar tarihe gömülmüştür. Ama bizdekilerin eğitici fonksiyonu olduğu için Batıdan farklıdır ve belki de devam etmesi bu yüzdendir gibi geliyor bize. Umay Hoca böyle düşündüğü için Barış Manço'nun 20. yılın halk şairi olduğunu söylüyor. Çağa göre kalıp değişiyor galiba...

Ş. Elçin- *Muhterem bir görüş. O şekilde de yaklaşanlar var konuya. Ben ananeden hareketle ortaya konan ölçüye göre söylüyorum bunları.*

Anane doğuda devam ediyor. Güneyde çözülmeye başlamıştır. Şimdilerde Feyzi Halıcı'nın himmetiyle yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bunların iktisadi hayatları da sallantıda. Ekonomik sebepler ve ekonomik değişme bu ananenin söneceği kanaatini uyandırıyor bende.

Yenileri şair adı altında toplamak gerekir. Şekil ananeden geliyor ama fikir değişmemiştir...

Saz şairlerinin geniş bir kitlesi vardır. Divan şairleri dışında ananeden gelen ve geniş kitleye hitabedenlere "halk şairi" demek en pratigidir...

Soru- Hocam, tekke ve saz şairinin hitap ettiği zümre ayrı mıdır?

Ş. Elçin- *Evet. Âşıkların dinleyici muhitleri vardır. Tarikat şairlerinin tekkelerde çevresi vardır.*

Soru- Ama, Tekke ve Âşık edebiyatı şairlerinin dinleyicilerinin birbirinden farklı olmadığını söyleyen hocalarımız da var... Onlar âşıkların piri olarak Yunus Emre'yi görüyorlar. Yunus Emre ise Tekke edebiyatının en önemli şairlerinden biri... Ya Divan edebiyatına ne demeli?..

Ş. Elçin- *Tarif ve tasnifler sun'îdir. F. Köprülü, öğretim kolaylığı için tasnifi faydalı görür. Yoksa edebiyat bir bütündür... Biz 1937'de İstanbul Fakültesinde kostümlü bir edebiyat gecesi yaptık... Köprülü Divan edebiyatının gayri millî olduğunu söylemişti; ama onlar da millîdir. Ertesi gün aleyhinde yazılar çıkmıştı. Biz Divan edebiyatı dar bir zümrenin edebiyatı derken ona hakaret etmiyoruz. Bu, gelişmiş incelmış bir edebiyattır.*

Soru- Hocam, sıkıntının terminolojiden kaynaklandığı, dolayısıyla klasikleşme gerektiği görüşü yaygın. Divan

edebiyatında olduğu gibi Tekke edebiyatının da müstakil işlenmesi gerektiği belirtiliyor. Tekke Edebiyatı Âşık ve Divan edebiyatı arasında bir köprü görevindedir. Sadece Tekke Şairleri mi telkin, irşat ve terbiye yolunu tercih etmektedirler? Âşığın da irşat görevi yok mudur?

Ş. Elçin- *Elbette âşığın da bir irşat vazifesi vardır. Yalnız, tarikatlarınki biraz daha farklıdır. Hem artık bunlar tarihi vazifelerini 19. asırdan sonra tamamlamışlardır. Tasavvuf terimi ile Tekkeyi paralel kullanıyoruz. Bu saha çok bakir. Ancak bu alanda çalışacakların doğru neticelere varmaları için hem o ocağı hem de geriye doğru gidilerek o kültür birikimini iyice tespit etmesi gerekir.*

Soru- Hocam, yabancıların edebiyatımıza ilgilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ş. Elçin- *Divan Edebiyatına hulûl etmişlerdir. Ancak onların gayeleri farklıdır. Oryantalistlerin yüzde ellisi casustur. Tekke edebiyatına hulûlleri de bir bakıma farklı gayeler içindir...*

Soru- Hocam, konuyla ilgili neler okuyalım?

Ş. Elçin- *Âşık Paşazâde ve Neşri tarihlerini mutlaka okuyun, onlarda çok malzeme var...*

8 Ocak 1989. Terim konusu, Tekke edebiyatı ve problemleri. Tartışma dersin dışına taşıyor. Aramızda konunun uzmanlarından Prof. Dr. Abdurrahman Güzel de bulunuyor. Öğrencilerden biri şöyle bir soru yöneltiyor Hocaya:

Soru- Hocam, günümüzde Tekke edebiyatı ile ilgili çeşitli eserler ortaya konuyor. Çünkü menakibnâmelere günümüzde rastlayamıyoruz. Tekke Edebi-

yatı denince sadece manzum olanları mı anlayacağız? Mensur olanların yeri nedir, bunlar nelerdir? Mektubat vs. gibi eserleri edebî eser olarak kabul edecek miyiz?

Ş. Elçin- *Fuat Köprülü'ye gelinceye kadar edebiyat mahsulleri üzerinde belirli ölçüler, esaslar yoktur. Eserden neticeye varma henüz yok. Fuat Köprülü edebiyat tarihi ile uğraşmıştır. Ali Nihat divan tahliline girdi, Tekke edebiyatı üzerine derinliğine bir çalışma yok Abdurrahman Güzel'in Kaygusuz Abdal'ı hariç...*

...İttihatçılar başa geçince tecrübesiz olduklarını söyleyerek Ziya Gökalp'e ne yapacaklarını sorarlar. O da "halkın inanç yapısını öğrenin" der. Onlar da halk arasına girerek tarikatları, mezhepleri öğrenir ve rapor ederler. Daha sonra bu raporlardan faydalanarak Enver Behnan Şapolyo "Mezhepler Tarihi" adlı bir eser yazmıştır.

...Kısacası bir milletin dinî ve iktisadî hayatının bilinmesine ihtiyaç vardır.

A. Güzel- Radloff'un, Nemeth'in yaptığı çalışmaları bugün zor yaparız. Batı, Tekke edebiyatına daha fazla sahip çıkmaktadır.

Ş. Elçin- *H. Ritter derdi ki; "Almanya'da ilim caddesinden geçerken dirsekler birbirine değer." Biz de ise öyle değil. Kollarınızı bile açsanız birbirine değmez. Çekememezliğe, bir birinizi kiskanmaya gerek yok. Bizde daha ele alınmamış, işlenecek o kadar çok konu var ki...*

12 Şubat 1989. İsa Özkan, Türk Mitolojisi üzerinde yapılan çalışmalar konusundaki çalışmayı sunuyor. İçerde

Prof. U. Günay, Prof. A. B. Ercilasun, Hoca ve diğer doktora öğrencileri var.

Defterime ders dışı notları olarak şunları kaydetmişim:

Ş. Elçin- *Mitoloji, eski Yunan'dan başlayan bir kavram. Buna Avrupalılar kendine ait olanını ilave etmişler. Biz esatir diyorduk. Batı kalıplarına göre bizdeki durum nedir, tarih ile ilgisi nedir, bunların yeni bir anlayışta ele alınması gerekir.*

U. Günay- Nazlı Eray, modern hayat ile mitolojiyi birleştiriyor ve bunu eserlerinde kullanıyor.

Ş. Elçin- *Kendi tarifimizi kendi malzememizden çıkarmamız gerekir.*

U. Günay- Tanzimattan beri Türk aydınının yanlıgısı Batıdaki temel kavramların neyini nasıl alacağını, onlardan ne ölçüde faydalanacağını bilmeyişi-dir.

Onları derli toplu, bizimki dağılık, parçalar halinde. Bizim tarih ve coğrafyamız da derli toplu değil.

A. B. Ercilasun- Destan da mitoloji içinde midir, yoksa mitoloji içinde destandan başka şey var mı?..

Ş. Elçin- *İnsanoğlu hayat içinde aynı şeyleri düşünebilir. Meselâ, R. Nuri Çalıkluşu'nu yazdığında kendisine Macarca bilip bilmediği sorulur. O sırada benzer bir konuda Macarca bir hikâye yayımlanmıştır. Yani aynı şeyi başka toplumlar da düşünmüş olabilir. Benzerliklere hemen alıntı gözüyle bakmamak gerekir.*

Soru- Her tezahür her millette görülebilir mi? Zeus'un bizde karşılığı var mı?.. Anadolu sahasında destandan halk hikâyesine geçiş 16. yüzyıldır denir. Ancak buna itirazlar olmuştur. Bizim des-

tan geleneğimizde tavsamalar yok mudur?

U. Günay- Mitoloji, her milletin ilk dönemlerindeki yaşama tarzına bakışı, dünyayı görmesidir. Bu da edebî tür haline destan şeklinde ortaya çıkarak bize ulaşmıştır. Yunan dünyasının, değerlerini ifade etmektedir. Aynı şey bizde de vardı. Destan ilk edebî türdür.

İlk insan, ayı, suyu, dünyayı nasıl görüyorsa o şekilde anlatıyordu. Daha sonra, insan tecrübelerini de aktarmaya çalıştı. Buna göre mitoloji destanlarda ifadesini bulmuştur.

A.B. Ercilasun- Oğuz Kağan'ın Uygurca yazılı metnine dayalı olanında çocuklarının isimlerinin mitolojileriyle ilgili olduğunu bir yazımda belirtmiştim.

Ş. Elçin- Zaman yaşayış tarzını değiştiriyor. Biz nerdeyse her alanda Avrupa'nın şamar oğlanına döndük.

U. Günay- Metinlerin dil açısından çevirisinin sakıncası var mı?

A. B. Ercilasun- Karşılıklı vermek en doğru yoldur. Önce ilmî yayın yapılır, sonra halka ulaşması açısından çeşitli yayınlar yapılabilir. Bugün bu işi yapacak eleman az. Eski Türkologlar yaşayan Türk şive ve lehçeleri üzerinde durmadılar. Şimdilerde bu işi biz yapmaya çalışıyoruz.

Ş. Elçin- Halk Edebiyatı ve folklor sahasında çalışacakların dil formasyonu kazanması lâzım. Ayrıca master ve doktora dışarda çalışma yapmak gerekir.

1970'lerde B. Museum'de çalışırken biriyle tanıştırdılar. İtalya'da bir oryantalist üzerinde çalışıyormuş. İngiltere'deki çalışmaları tanıyordu. Yeni neler çıkmış onları da tespit ediyordu, bu güzel bir şey...

12 Mart 1989. Misafir hoca olarak aramızda Prof. Dr. U. Günay bulunuyor. Naciye Yıldız, halk tiyatrosu konusunda seminer çalışmasını sunduktan sonra ders dışı konuşmalardan defterime özetle şunları kaydetmişim:

Ş. Elçin- Köy tiyatrosu araştırmaları Ahmet Kutsi Tecer ile başlar... Biz tiyatro deyince Şinasi'nin Şair Evlenmesi'ni akla getirdik... Mesnevî edebiyatımız tamamıyla romandır. Bir edebî türün kökünü mutlaka Batıya bağlamak yanlıştır. Bizim milli tiyatromuz, köy tiyatrosuna eğilmekle çok şey kazanacaktır...

Türk aydınının en önemli problemi, düntün neyini alacağımız konusunda tereddüdünün olmasıdır. Bana göre kalıcı olan unsurlar üzerinde durmak gerekir. Biz himmet yerine buğdayı tercih ediyoruz. Peyami Safa'nın dediği gibi çarık ve şalvarı koyunca daha çok Türk olmuyoruz...

...Arap oyunlarında iyi ile kötünün çatışması vardır. Bundan hareketle yeni konular işlenebilir.

U. Günay- Hocam, tiyatro ile uğraşmayı niye bıraktınız?

Ş. Elçin- Sebebi çok... Elimize geçenleri değerlendirdik, acil olana yöneldik. Kanaatimce basit bir malzemeyi yazıya geçirmenin faydası var. Malzeme önemli. Halk tiyatrosunda benden sonra Metin And çalıştı ancak umumî meselelere erken girdi.

Soru- Yazmalarda malzeme yok muydu?

Ş. Elçin- Yok. Hikâyeler var. Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha gibi. Kutadgu Bilig'de de konuşmalar var. Gaba'in bazı şeylere işaret etti. Ben kitabımın arkasında onlara temas ettim...

Tarihi eserlerde folklor malzemesi taranmalıdır. Âdetler, ananeler, terimler vs. bu tip tarih kitaplarını okuyun, günün birinde malzemeniz çoğalır.

Soru- Köy orta oyunları hafifmeşref insanların işi olarak düşünülmüş. Bunların cönklerde yer almayı bundan olsa gerek. Bizde de sinsin oynandığı zaman bazı köylüler bunu hafifmeşreplikle nitelendirirlerdi.

Ş. Elçin- Bu düşünce bütünüyle doğru değil... Metin And, Anadolu medeniyetlerine sempati gösteriyor ve köylülerin oyunlarını onlara bağlamak istiyor. Niçin bu oyunların kaynağını onlara bağlayalım? Meselâ ölüp-dirilmeyi kendi kaynaklarımızda da görmekteyiz.

U. Günay- Bu işle uğraşanlar tarih bilmiyorlar. Sanki bizden evvel gelenler bunları öğretip de ortadan kaybolmuşlar. Bu mantık yanlış. Eberhard, "Türkler Hakanlar devrinde tiyatro kavramına sahiplerdi" diyor.

Ş. Elçin- Yeni halkiyatçılar bu konuya eğilmelidirler. Yazmalar, tarih ve seyahatnameler dikkatle taranmalıdır. Türkiye dışındaki kaynaklar tez elden incelenmelidir. Bizim kültürümüz için bilhassa Orta Asya mühimdir.

Soru- Hocam, kabir ziyaretlerine ne diyorsunuz?

Ş. Elçin- Bu halkımızın inançlarının bir tezahürüdür. Bazıları bunu Batıya bağlar ama bence kabir ziyaretlerinin mahiyeti Batıdan değil bizim ritüelle bağlantımızın olmasındandır.

Hiç unutmam, Turgutlu'dan gelen bir misafirin Anıtkabir'i ziyaret için süpürge getirmişti.

Bugünkü kurumlar (TTK, TDK vs.) pür-ilim yaptıkları inancındadırlar.

Halbuki bizim çeşitli dallarda araştırmalar yapan enstitülere ihtiyacımız var. Hadiseler patlak verince bu enstitülerden faydalanmak kolay olacaktır. Memlektin istiklâli ve istikbâli bunu gerektiriyor.

Ufacık Azerbaycan'da 50-60 kişi Türk dili ile, 70-80 kişi Arap âlemi ile meşgul. Bizim diğer Türk âlemine karşı da sorumluluklarımız vardır. Meselelerimiz çok daha bâkir, adama ihtiyacımız çok.

4.12.1988

"...İdeallerin zamanı sınırı yoktur. Maddî şeyler küçük ideallerdir. Büyük dava, dağın üstünde görünen yıldız gibidir. Ona ulaşmak istedikçe onun daha uzakta olduğunu görürsünüz.

Her yıl Ayvalık'a gideriz. Midilli karşımızda. Çeşme'ye gelince Sakız, Kaş'tan Meis adası görünür. Baktıkça üzülürüm. Bunlar bizim için utanç verici bir durum. Yunanistan nere, Türkiye nere. Rodos, Sakız, Midilli. Bu adalar Türk genci için hedef olmalıdır. Türkiye için bu adaların hayati önemi vardır. (Kerkük, Musul aynı şey). Anadolu'nun İstanbul'un müdafaası için bu adaların önemli bir yeri vardır. 1933'te Atatürk Mersin'de yapılan bir Askerî tatbikatta kurmaylarına "Anadolu istilâya uğrarsa ne yaparsınız?", diye sorar. Kimse cevap vermeyince Kıbrıs'ı gösterir. Yani Kıbrıs Anadolu için çok önemlidir. Dış Türklerin varlığı bizler için önemlidir.. Nüfusun dondurulması istikbâlimiz için çok tehlikelidir. Doğum donunca nesil geriler. Avusturya'da, Fransa'da nüfus gerilemiştir. Kurt kurdu yemez ama bizi yerler. Bunu hiçbir zaman milletimizin zihninden silmemek lâzım.

Avrupa Türk'ün iş gücünden faydalanır. Ama onun güçlenmesini istemez. Onun yardımında bile kendine yontacağı bir taraf vardır. Amerika, Avrupa'ya sigarayı önce bedava veya çok ucuza verdi, onları alıştırdı. Şimdi ise Avrupa'yı bırakın her taraf Amerikanın sürekli pazarı olmuştur...

Hocamızdan yazacaklarım bunlar değil elbette. Onun çeşitli olaylar ve durumlar karşısında verdiği cevaplar anlattığı anekdotlar, nezih espriler alabildiğince fazla. Ancak bunlardan hatırlayabildiğim bir kaçından bahsetmek istiyorum.

"İlim adamı kafasında meselesi olan adamdır." diyen Şükrü Elçin'in hocası Fuat Köprülü'den nakille bizlere devamlı tekrarladığı "Bir çakıl taşı da olsa getirin, kâfidir." şeklinde bir sözü vardır. Gerçekte de kültürümüze ait malzemenin büyüğü küçüğü yoktur. Hespî önemlidir ve bize aittir. Büyük eserlerin ufak parçalardan oluştuğunu hiçbir zaman akıldan çıkarmamak gerekir.

Köylerde halk bilimi ürünlerinin derlenmesinde karşılaşılan güçlükleri araştırmacılar iyi bilirler. Kimisi elindeki malzemenin altın değerinde olduğunu sanarak göstermez, kimisi bir şeyler umar. Dedikodusu da işin başka bir yönü.

Hoca, gençliğinde derleme yapmak için Turgutlu'nun köylerine gider. Bunların çoğunu da tanımaktadır. Çünkü kendisi varlıklı bir ailenin çocuğudur. Babası çevrede sevilen, sayılan, hayırsever biridir.

Çoğu köye eşekle gitmektedir. Yine bir gün eşekle gittiği bir köyde kenarda

oturan köylüler kendi aralarında şöyle konuşurlar:

– Bizim Şükrü efendi türkü topluyormuş.

– He ya, çok para kazanıyormuş bunlardan.

– Meşhur olacaktıymış, meşhur,...

Hoca, bu olayı gülererek anlatıp sahada folklor derlemenin güçlüklerinden söz eder, bizlere tavsiyelerde bulunurdu.

Baharın ilk haftaları. Beytepe'de hava temiz ve açık. Biz paltolarımızı giymeden çıktık, şemsiye almaya da gerek yoktu. Hoca her zaman olduğu gibi tedbirli. Başında fotr şapkası, elinde bastonlu şemsiyesi. Yemek uzun sürdü. Dönerken bir rüzgâr bir yağmur. Hepimiz havanın bizi aldattığından şikâyet ederek bir şeyler söylüyoruz. Hoca gülererek *bakın, dedi. Bu konuda eskiler ne söylemiş:*

"İltifat-u Ümerâya

Muhabbet-i nisâyâ

Şems-i şitâyâ

Güven olmaz"

Kendisinden dinleyip not aldıklarımdan sadece birkaçını yazdım. Çocukluk ve talebelikle ilgili anlattıklarını, yurt dışıyla ilgili tespitlerini, o sevimli kedi Madam Lodi" olayını ve diğerlerini kendisi daha sonra kitaplaştırdığı için buraya almadım.

Amacım parça parça da olsa bazı güzellikleri paylaşmak ve bu şekilde de olsa hocamıza olan saygımızı ifade etmek.